

Uvod u relacione baze podataka

Relaciona algebra. Upitni jezik SQL.
Predavanja, sedmica 3

27. oktobar 2022.

Relaciono zatvorenje

Dva formalna jezika za manipulisanje podacima koji omogućavaju definisanje relacionog izraza opšteg oblika

- relaciona algebra
- relacioni račun

Upitni jezici u SUBP se zasnivaju na jednom od ovih formalizma, ili u njihovoj kombinaciji.

Relacioni izraz

- Relacioni izraz algebre je kompozicija relacionih operatora i realacija nad koje se primenjuju
- Rezultat relacionog izraza je relacija
- Osobina da su i argumenti i rezultat primene bilo kog relacionog operatora takođe relacije se naziva relaciono zatvorenje
- Zatvorenje znači da mogu da se pišu ugneždeni relacioni izrazi, tj. relacioni izrazi čiji su operandi takođe relacioni izrazi
- Treba obezbediti da i novodobijene relacije imaju odgovarajuće zaglavlje (sa jedinstvenim nazivima atributa) i odgovarajuće telo, bez obzira da li su u pitanju osnovne ili izvedene relacije

Restrikcija

- Neka relacija R ima attribute $X, Y, \dots, Z$ i neka je u istinitosna funkcija čiji su parametri neki podskup od $X, Y, \dots, Z$.
- Tada je restrikcija relacije R prema u relacija sa istim zaglavljem kao relacija R i sa telom koje sadrže torke relacije R za koje u vraća tačnu vrednost
- R WHERE u

Projekcija

- Izdvajanje željenih atributa iz relacije
- Vertikalno sečenje relacije

X_1	X_2	X_3	X_4	X_5

Projekcija

- Neka relacija R ima bar atribute $X, Y, … Z$. Projekcija relacije R na $X, Y, … Z$ je relacija čije
  - zaglavlje je izvedeno iz R uklanjanjem svih atributa koji se ne nalaze u skupu $\{X, Y, …, Z\}$
  - telo se sastoji od svih torki $\{X : x, Y : y, …, Z : z\}$ pri čemu se svaka toraka javlja u R sa X vrednošću x , Y vrednošću y , …, Z vrednošću z .
- $R[X, Y, …, Z]$

Projekcija (primer)

Primer: Izdvojiti imena i prezimena studenata.

```
dosije[ime, prezime]
```


Dekartov proizvod

Neka relacije R_1 i R_2 imaju sledeća zaglavlja

$$R_1 : X$$

$$R_2 : Y$$

Tada je Dekartov proizvod relacija R_1 i R_2 definisan sa

$$R_1 \text{ TIMES } R_2 = \{ \{X : x, Y : y\} \mid \{X : x\} \in R_1 \wedge \{Y : y\} \in R_2 \}$$

Dekartov proizvod

X_1	X_2
a	b
c	d

TIMES

Y_1	Y_2
1	2
3	4

=

X_1	X_2	Y_1	Y_2
a	b	1	2
a	b	3	4
c	d	1	2
c	d	3	4

Dekartov proizvod (primer)

Primer: Izdvojiti podatke o studentima i predmetima.

dosije times predmet

Prirodno spajanje

- Neka relacije R_1 i R_2 imaju sledeća zaglavlja

$$R_1 : X_1, X_2, \dots, X_m, Y_1, Y_2, \dots, Y_n$$

,

$$R_2 : Y_1, Y_2, \dots, Y_n, Z_1, Z_2, \dots, Z_p$$

Neka su atributi $\{X_1, X_2, \dots, X_m\}$ označeni sa X , atributi $\{Y_1, Y_2, \dots, Y_n\}$ sa Y , a atributi $\{Z_1, Z_2, \dots, Z_p\}$ sa Z .

Tada je prirodno spajanje relacija R_1 i R_2 definisano sa

$$R_1 \text{ JOIN } R_2 = \{\{X : x, Y : y, Z : z\} \mid \{X : x, Y : y\} \in R_1 \wedge \{Y : y, Z : z\} \in R_2\}$$

Prirodno spajanje

X_1	X_2
a	b
c	d

JOIN

Y_1	X_2
1	b
3	f

=

X_1	X_2	Y_1
a	b	1

Prirodno spajanje

- Primer: Izdvojiti podatke o studentima i ispitima.

dosije join ispit

- Primer: Izdvojiti podatke o predmetima i ispitima.

predmet join ispit

Spajanje

- Postoji i slobodno (Θ) spajanje za torke čiji atributi zadovoljavaju uslov $X\Theta Y$. Ako je $\Theta = '='$ tada se ovo spajanje naziva jednakosno spajanje (ako se jedan od atributa X ili Y eliminiše dobija se prirodno spajanje).
- R_1 TIMES R_2 WHERE $X\Theta Y$

Unija

- Za relacije R_1 i R_2 koje su istog tipa, unija predstavlja relaciju koja je istog tipa kao i one, sa telom koje sadrži sve torke t koje se pojavljuju u relaciji R_1 ili R_2 .
- $R_1 \text{ UNION } R_2$

Unija

X ₁	X ₂
a	b
c	d

UNION

X ₁	X ₂
c	d
e	f

=

X ₁	X ₂
a	b
c	d
e	f

Unija (primer)

Primer: Izdvojiti podatke o ispitima koji su održanu u januarskim ispitnim rokovima ili na kojima je dobijena ocena 10.

```
ispit where oznaka_roka='jan'  
union  
ispit where ocena=10
```

Presek

- Za relacije R_1 i R_2 koje su istog tipa, presek predstavlja relaciju koja je istog tipa kao i one, sa telom koje sadrži sve torke t koje se pojavljuju i u relaciji R_1 i u relaciji R_2 .
- R_1 INTERSECT R_2

Presek

X_1	X_2
a	b
c	d

INTERSECT

X_1	X_2
c	d
e	f

=

X_1	X_2
c	d

Presek (primer)

Primer: Izdvojiti podatke o ispitima koji su održanu u januarskim ispitnim rokovima i na kojima je dobijena ocena 10.

```
ispit where oznaka_rocka='jan'  
intersect  
ispit where ocena=10
```

Razlika

- Za relacije R_1 i R_2 koje su istog tipa, razlika relacija R_1 i R_2 predstavlja relaciju koja je istog tipa kao i one, sa telom koje sadrži sve torke t koje se pojavljuju u relaciji R_1 , ali se ne pojavljuju u relaciji R_2 .
- R_1 MINUS R_2

Razlika

X_1	X_2
a	b
c	d

MINUS

X_1	X_2
c	d
e	f

=

X_1	X_2
a	b

Razlika (primer)

Primer: Izdvojiti podatke o ispitima koji su održanu u januarskim ispitnim rokovima na kojima nije dobijena ocena 10.

```
ispit where oznaka_roka='jan'
```

```
minus
```

```
ispit where ocena=10
```

Važe jednakosti

- $R \text{ where } u_1 \text{ or } u_2 = (R \text{ where } u_1) \text{ union } (R \text{ where } u_2)$
- $R \text{ where } u_1 \text{ and } u_2 = (R \text{ where } u_1) \text{ intersect } (R \text{ where } u_2)$
- $R \text{ where not } (u) = R \text{ minus } (R \text{ where } u)$

Deljenje

Neka relacije R_1 i R_2 imaju sledeća zaglavlja

$$R_1 : X, Y$$

$$R_2 : Y$$

Rezultat deljenja relacije R_1 sa relacijom R_2 je relacija sa zaglavljem $\{X\}$ i telom koje sadrži sve torke $\{X : x\}$ koje se u relaciji R_1 pojavljuju uparene sa svim torkama relacije $R_2[Y]$

Deljenje

X_1	X_2
a	1
a	2
b	1
c	1
c	2
d	2

DIVIDE BY

X_2
1
2

=

X_1
a
c

Deljenje

X_1	X_2	X_3	X_4
a	b	1	2
c	d	1	2
a	b	3	4
e	f	3	4
g	h	1	2
g	h	3	4

DIVIDE BY

X_3	X_4
1	2
3	4

=

X_1	X_2
a	b
g	h

Deljenje (primeri)

- Primer: Pronaći studenta koji je polagao sve predmete.

```
ispit[indeks, id__predmeta]
divideby
predmet[id__predmeta]
```

- Primer: Pronaći studenta koji je polagao sve predmete od 6 espb u jednom ispitnom roku.

```
ispit[indeks, oznaka__roka, godina__roka, id__predmeta]
divideby
(predmet where bodovi=6)[id__predmeta]
```

Dodatni operatori

Osim operatora relacione algebre koje je uveo Codd, relaciona algebra se može proširiti sa dodatnim operatorima

- definisanje aliasa, odnosno drugog imena za relaciju

```
DEFINE ALIAS Novolme FOR ImeRelacije
```

- preimenovanje atributa

```
R RENAME X; AS Novolme
```

Dodatni operatori (primeri)

Primer: Izdvojiti podatke o predmetima i njihovim ispitima.

(predmet rename bodovi as espb) join ispit

Dodatni operatori (primeri)

Primer: Izdvojiti parove studenata koji su rođeni u istom mestu. Izdvojiti indekse studenata.

```
define alias d1 for dosije
define alias d2 for dosije
((d1 times d2) where d1.mesto_rodjenja=d2.mesto_rodjenja)[d1.indeks, d2.indeks]
```

ili

```
define alias d1 for dosije
((d1 times dosije) where d1.mesto_rodjenja=dosije.mesto_rodjenja)[d1.indeks,
dosije.indeks]
```

Minimalni skup operatora

- restrikcija
- projekcija
- proizvod
- unija
- razlika

Svrha relacije algebre

Pisanje relacionih izraza koji se koriste za

- definisanje prostora za dohvaćanje podataka
- definisanje prostora za ažuriranje podataka
- definisanje pravila integriteta
- definisanje izvedenih relacija
- definisanje pravila zaštite
- ...

Relaciona kompletnost

- Upitni jezik je relacionalo kompletan ako je moćan isto kao i algebra, tj. ako bilo koja relacija predstavljiva u algebri može da se predstavi i u upitnom jeziku
- SQL je relacionalo kompletan jer postoje SQL izrazi za svaki od 5 primitivnih operatora relacije algebre

Algebarski zakoni

Zakon komutacije

- $A \text{ UNION } B = B \text{ UNION } A$
- $A \text{ INTERSECT } B = B \text{ INTERSECT } A$
- $A \text{ TIMES } B = B \text{ TIMES } A$
- $A \text{ JOIN } B = B \text{ JOIN } A$

Prioritet operatora - od višeg ka nižem

- unarni operatori (restrikcija, projekcija)
- times, join
- intersect, divideby
- union, minus

Skupovni operatori

Tabela A
a
1
2
2
3

Tabela B
a
1
2
3
4
4

Primeri

Primer 5: Prikazati broj bodova i nazive svih predmeta ako predmeti pripadaju grupi Analiza, ali nisu polagani u januarskom ispitnom roku 2015. godine.

```

select naziv, bodovi
from   predmet
where  naziv like 'Analiza%'

except

select naziv, a.bodovi
from   predmet a, ispit b
where  a.id_predmeta=b.id_predmeta
and    godina_roka=2015
and    oznaka_roka='jan'

order by bodovi desc

```


Primeri

Primer 7: Prikazati ime, prezime i broj indeksa za studente koji su polagali ispit u nekom od ispitnih rokova 2015. godine.

efikasnije rešenje

```
select distinct ime, prezime, a.indeks
from   dosije a, ispit b
where  a.indeks=b.indeks
and    b.godina_roka=2015
```


Primeri

Primer 9: Za studente koji su položili bar jedan ispit, izdvojiti indekse studenata i nazive predmeta koje su položili.

ili

```
select indeks, (select naziv
               from predmet p
               where id_predmeta=i.id_predmeta) as predmet
from ispit i
where ocena>5
```